
Conf. Elena Dulgheru,
Universitatea
„1 Decembrie 1918”,
Alba Iulia

„Prințul”

In memoriam Costion Nicolescu

[Partea a II-a]

VI. Om-lumină

Au fost perioade, în timpul traversării tunelurilor de întuneric din viața mea, când scurtele dialoguri cu el îmi luminau clipele. Interesante erau discuțiile noastre pe tema culturii ruse, în special a poeziei, din care mă surprindea că citise neașteptat de mult, mult mai mult decât mine... Simțeam cât de mult îl hrăneau cărțile, simțeam uneori că asta era hrana lui efectivă, reală, alături de Cuvântul lui Dumnezeu euharistic, împărtășit cu prietenii săi și ai lui Hristos... Câte să nu înveți din aceasta? De câte ori să nu spui clipei de prezență: „Rămâi!”?

Uneori, în rarele momente când ne vedeam față către față, își rezema mâinile pe umerii mei. Mâini imponderale, nu le simțai greutatea, ci doar inflexiunea verticală, venită de sus. Mâini-aripă. Era un gest de ocrotire în asta, dar parcă și o invitație la aceeași verticalitate celestă.

Și totuși clipele, după ce își dăruiau radianța, plecau, iar noi ne urmam făgașele, angajați fiecare în iubirile și făgăduințele noastre profesionale și de vocație, care construiau alte cetăți stătătoare sau imperii de clipe, poate la fel sau aproape la fel de radiante, sau chiar mai mult, fiecare pe drumul său... Ne mai sunam ocazional, dar parcă tot mai rar. Și, uneori, pentru nu puțină vreme se așternea între noi tăcerea.

VII. Conlucrarea

În 2012 am colaborat, timp de câteva luni, mai consistent. Organizam un proiect de amploare, „Tarkovski în 2012. La București”, cu invitați internaționali, expoziții, mese rotunde, filme în premieră, presă multă, iar Costion era un pilon esențial, mai ales pentru simpozionul pe care-l inițiasem cu această ocazie. M-am putut baza pe el din toate punctele de vedere. Conjunctura mă pusese în situația de director, pe care o luasem foarte în serios (altminteri, s-ar fi risipit tot proiectul), iar Costion își găsisese în el toată smerenia, seriozitatea și promptitudinea pentru a conlucra la fel de constructiv și de senin de pe această poziție. Cu foarte puțini intelectuali de calibru am putut colabora în acest fel.

Nu mică mi-a fost surpriza când, peste doar doi ani, aflu din surse secunde că pregătea spre publicare o monografie amplă despre Andrei Tarkovski, la care trudise de multă vreme. Cu toate că vorbiserăm consistent, de atâtea ori și chiar de curând, despre filmele și viața marelui cineast, Costion tăcuse mîlc că pregătea o carte! E adevărat că aveam abordări diferite: eu cultivam analizele hermeneutice, căutam arhetipurile și nucleeele estetice de sens, ferindu-mă pe cât puteam de raportările biografiste; Costion practica apropierea prin învăluire, era pasionat de poveștile biografice ale familiei și universului de prieteni ai lui Tarkovski și de oglindirea acestora în opera lui. Eram complementari. Când îi ceream părerea asupra dezghiocărilor mele, îmi răspundea: „Cine sunt eu, ca să judec?!”. Nu îl pasionau revelațiile de acest fel, analizele semiotice și excursurile în psihanaliza abisală, acolo unde arhetipurile și simbolurile sacrului reunes spiritul cu estetica în toată strălucirea ființei și a Cuvîntului dumnezeiesc. Prefera să surprindă Cuvîntul dumnezeiesc în manifestările moralei creștine din poveștile filmelor și din poveștile vieții. E mai multă sau mai puțină „judecată” aici? Mai multă mistică sau mai mult raționalism în abordarea realităților nevăzute? Costion părea să perceapă harul dumnezeiesc mai degrabă pe calea relaționării agapice cu aproapele, decât pe calea trăirii mistice nemijlocite a relației cu Dumnezeu în opera de artă, perceput revelatoriu ca Adevăr, Cale, Viață. N-am polemizat niciodată cu el pe tema asta.

M-a anunțat, pe ultima sută de metri, de intrarea cărții sale în tipar și m-a invitat la lansare. I-am scris o recenzie pentru Ziarul *Lumina*, am promovat cartea, unică în felul ei, chiar în peisajul mondial al studiilor despre Tarkovski. M-am bucurat că fusesem din nou, într-un fel, măcar pe această coordonată dragă nouă, împreună.

VIII. Pătimirea

Apoi, după un timp, am aflat – tot colateral – că era bolnav. Grav bolnav. L-am sunat. Mi-a vorbit deschis, aproape luminos, dar se vedea că nu voia să discute despre cele ale bolii. Inima sa, poate, ușor mai domoală, rămânea în filocalie.

Foarte rar vorbea de familie, prietenii apropiați, viața lui personală.

IX. Orații de trecere

Totuși, destul de repede, conferințele s-au reluat și cărțile au continuat să-i apară. Slavă Domnului, își revenise din boală. Din păcate, făgașele mele profesionale concrete nu îmi mai permiteau să inițiez acțiuni care ne-ar fi oferit prilejul conlucrării și al întâlnirii față către față. Și tot din

păcate, cam pierduserăm exercițiul discuțiilor telefonice. Comunicam rar, cu toate că afinitățile elective ne rămăseseră aceleași... Inclusiv dragostea pentru plastica sacră din jurul grupului Prolog sau al unor artiști plastici inspirați de „isihia vizuală”. Doar că prea rar ne întâlneam la vernisaje. Adesea, eu aflu post factum de ele și le vizitam pe ultima sută de metri, ratând expozeurile invitaților, dintre care aproape nelipsit era Costion. Rămăsese constant între noi doar gândul prietenesc și schimbul de epistole aniversare.

Acestea continuau ca niște cuante anuale de lumină și căldură solară, mici bule de oxigen care să dezmorească, cât de cât, pojghița de tăcere și oboseală așternută în ultimii ani între noi. Parcă un strop mai absente (sau poate că mi se schimbase mie percepția), continuau să-mi sosească, descinse din palatele sale de lumină, de marile praznice și de onomastici, micile urări sărbătorești, cordiale și elevate, ca niște buchete de flori albe. Într-una din ultimele, mi-a amintit pe un ton grav de Frumusețea și Crucea pe care i le evocă Sfânta Împărăteasă cea Întocmai cu Apostolii și numele ei. Cum să nu te tulbure asemenea înalte orații, de care cel mai adesea nici nu te simți vrednic? Cum să nu te fulgere intuițiile din spatelor lor? Mai ales că, de ceva vreme, nu mai știam nimic de viața personală a celui alt și de crucile care ne brăzdau existența. Îi răspundeam, aproape la fel de cucernic, dar fără să-mi ascund tremurul de îndoită îndoială, care îmi străpungea inima. Nu era nimic patetic în asta, nici sentimental; era mai degrabă aerul hieratic de plecăciune adâncă, până la pământ, pe care și-l făceau firesc cei de demult unii altora când se salutau, urându-și binețe și mântuire – creștinii simpli, dar și monahii. Le mai vezi și astăzi, acolo unde oamenii și-au păstrat frumusețea dintru început a firii. Costion i-a văzut. Și eu i-am văzut.

În ultimii ani, scurtele orații de sărbători – care odinioară adiau cu o tihnă sfântă și jovială – căpătaseră accente aproape imperative – ton pe care nu îl cunoscusem înainte la Costion. În ultima dintre ele, aproape că îmi poruncea să nu îl uit. M-a fulgerat greutatea de diamant a acestui cuvânt, iubirea, dar și nuanța delicată de reproș ascunsă în el, revărsate ca un șuvoi de foc peste lungile noastre perioade de tăcere. Era la nu mai mult de trei săptămâni înainte de trecerea sa. I-am răspuns în același ton de retorică gravă, la care mi-am adăugat discret îngrijorarea din pricina neașteptatei lui atitudini. Nu mai era în aceste schimburi de replici nimic din gracilitatea cucernică de odinioară! Dar ele n-au continuat, nici scriptic și nici telefonic. Ce rău mi-a părut că nu îl sunasem atunci! Dar n-am avut puterea să pun mâna pe telefon...

X. Clopotele

Peste vreo două săptămâni, aflu, tot indirect, că este internat în spital. Înțelesesem că boala recidivase, nu știam cât de grav este, dar am simțit imediat că trebuie să îl vizitez. Îngerul prieteniei mă anunțase la timp. A doua zi, eram la spital. Un separeu liniștit într-un corp la fel de tihnit, înecat în grădina patriarhală a spitalului Colentina. De față era doar familia, prietenii îl vizitaseră cu o zi înainte. Aveam o strângere de inimă, nu știi ce să spui în asemenea clipe, mai ales după o nevedere de atâta amar de vreme. Era culcat în pat, vorbea de prelegerea „Frumusețea Sfântului Dumitru Teologul” – numind-o simplu „conferința despre frumusețe” –, pe care o ținuse la Iași cu doar două săptămâni înainte. Titlul suna ca un cântec de lebedă! Dar nu aceasta – frumusețea filocalică – fusese credoul său de o viață? Și nu așa suna cea mai mare parte a operei sale, dacă e să acceptăm că o declarație fățișă de iubire sună, în lumea noastră, ca un „cântec de lebedă”?

Era cu totul lucid, dar fără vlagă și destul de absent. Nu-i mai puteai întâlni privirea, cu toate că dialoga firesc. Cred că avea un fel de îngrijorare, pe care nu voia să-o divulge celorlalți, ca să nu îi rănească. Și, probabil, o stare de adâncire în sine. Ne-am dat mâinile. Nu am avut puterea să-l îmbrățișez, ca să nu-i spulber taina, pe care nu mai voia s-o împărtășească cu ceilalți.

Din partea familiei, multă împăcare și iubire. Niciodată nu am văzut o familie reunită cu atâta calm, armonie și căldură grijulie în jurul celui care pleacă. Cred că intuiam cu toții că pleacă, chit că nu îndrăzneam să vorbim despre asta. Cu familia mi-a fost mai ușor să discut, în special cu doamna Maria și cu Antuza. Unele lucruri le vorbeam pe coridor, dar cu aceeași discreție. Nu sunt acestea momente când poți discuta substanțial – cel puțin nu în cuvinte – cu cel de la care ai venit să-ți iei rămas bun, căci presimțeam că ne luăm rămas bun. Cele mai multe cuvinte ne scapă în asemenea clipe; rămâne, însă, prezența.

Mi-a părut foarte rău că nu am putut participa la înmormântare – trebuia să fiu prezentă negreșit la Alba Iulia, unde lucrez de trei ani. Ne-am reîntâlnit la pomenirea de patruzeci de zile, unde ne-am împărtășit însutit de duhul luminos, plin de prietenie, armonie și sinceritate, al lui Costion. Îl simțeam printre noi. Pot spune asta cu mâna pe inimă. Cu cei mai mulți oameni de acolo mă întâlnisem sporadic, iar cu membrii familiei vorbisem, de-a lungul vremii, destul de rar, dar deschiderea, căldura și prietenia fluidă cu care comunicam unii cu alții – cunoscuți și necunoscuți – îți dădeau starea unei mari și adevărate familii, reunite la o mare și adevărată agapă. Era acolo tot ce ai nevoie ca să spui clipei „Rămâi!”. Costion era acolo. Era cu noi, cu fiecare dintre noi și cu toți

împreună. Ca și cu mine, când scriu aceste rânduri, și cu voi, cei care le citiți. Dumnezeu îl primise cu mărinimie la sânul Său, simțeam asta fără putință de tăgadă. Căci mult l-a iubit.

A fost un om fericit, căci a simțit plenar iubirea lui Dumnezeu. Și a încercat să ne învețe și pe noi asta.

Și da, îl cunosc de o viață. Dar... viața asta abia începe!

